

In memoriam – prof. PhDr. Milan Jelínek, CSc. (* 22. 6. 1923 – † 30. 1. 2014)

Koncem ledna 2014 se uzavřela životní dráha prof. PhDr. Milana Jelínka, CSc. – jedné z významných osobností domácí lingvistiky, emeritního profesora brněnské filozofické fakulty, bývalého rektora Masarykovy univerzity a také dlouholetého přispěvatele Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řady A - Linguistica Brunensia.

Podstatná část jeho osobního i profesního života byla spjata s Brnem, kde se v té době výrazně prolínaly české a německé vlivy, ostatně i rodina, v níž se narodil, byla bilingvní. Po maturitě r. 1942 byl podobně jako mnoho jeho vrstevníků totálně nasazen – právě tehdy se aktivně zapojil do protinacistického odboje, byl zatčen a uvězněn gestapem, ke konci války se mu však podařilo uniknout a vrátit se domů. Ihned po válce zahájil vysokoškolská studia na filozofické fakultě brněnské univerzity – vystudoval češtinu, ruštinu a srbochorvatštinu, po absolutoriu krátce působil jako středoškolský profesor, poté nastoupil do Ústavu pro jazyk český ČSAV a pak na brněnskou filozofickou fakultu. V r. 1950 získal titul PhDr., r. 1957 hodnost CSc., r. 1960 se na brněnské filozofické fakultě habilitoval, r. 1964 byl jmenován profesorem. V té době zastával rovněž funkci děkana filozofické fakulty (1962–1964) a prorektora brněnské univerzity (1966–1969). Skutečnost, že v těchto funkcích byl výrazně veřejně činný, mu po r. 1968 způsobila problémy, jež nakonec vyústily v jeho nucený odchod z univerzity a zákaz publikační činnosti.

Díky pomoci přátel pak našel uplatnění v brněnské pobožce Ústavu pro jazyk český ČSAV, jeho studie většinou vycházely jen v interních tiscích nebo pod jmény těch, kdo mu v té době poskytlí krytí svým jménem, patřili k nim např. J. Balhar, O. Ševčík a také jeho vlastní manželka – dr. Jana Jelínková. Po odchodu do penze v r. 1983 se prof. Jelínek intenzívně věnoval aktivitám v rámci brněnského disentu, vydávání samizdatové literatury a organizaci bytových seminářů. Do veřejného života, k pedagogické a k publikační činnosti se prof. Jelínek vrátil až po listopadu 1989. V letech 1990–1992 byl rektorem Masarykovy univerzity, v letech 1991–1992 zastával funkci předsedy kolegia rektorů vysokých škol, podílel se rovněž na zrodu Slezské univerzity v Opavě, účastnil se mnoha domácích i zahraničních konferencí.

Po odborné stránce se prof. Jelínek věnoval především stylistice, problematice purismu a jazykové kultuře (kromě toho se zabýval také syntaxí, zvláště syntaxí obrozenských textů – viz např. studie *Postavení slovesa v obrozenských odborných textech*, SPFFBU 1960). Aktivně se účastnil konference o stylu a stylistice, konané v Liblicích r. 1954, do téže oblasti odborného zájmu spadá také jeho první knižně vydaný titul *O jazyku a stylu novin* (1957). Navzdory ne vždy příznivým vnějším okolnostem se mu rovněž podařilo vytvořit vlastní teorii stylu – základem jeho pojetí byl výběr z množin konkurenčních výrazových prostředků. Poprvé tuto koncepci představil v práci *Stylistické aspekty gramatického systému* (1974), která vzhledem k výše připomenutým nepříznivým okolnostem mohla vyjít pouze jako interní tisk Ústavu

pro jazyk český ČSAV v rámci třídílného souboru *Stylistické studie* (díl II.); v upravené podobě se pak tato koncepce objevila v kapitole *Stylistika v Příruční mluvnici češtiny* (poprvé 1995). Pokud jde jeho celoživotní zájem o jazykovou kulturu, je zapotřebí připomenout především sumarizující studii *Purismus* v knize *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (2007), zmínku zasluhuje také desítky jazykových sloupků (např. jazyková zákampí v Lidových novinách a v dalších periodikách).

Odborné i osobní zásluhy M. Jelínka byly oceněny různými domácími i zahraničními významnými (např. zlatá pamětní medaile Masarykovy univerzity – 1991, francouzský řád *Commandeur dans l'Ordre des Palmes académiques* – 1992); r. 2004 obdržel čestný doktorát Slezské univerzity.

Přestože vnější okolnosti nebyly vždy příznivé, prof. Jelínek byl člověk, jenž se se po celý život snažil zůstat věrný svým zásadám. Byl velice výraznou osobností: fundovaný odborník, pohotový diskutér a také velmi vstřícný a tolerantní člověk – právě takto na něj lze vzpomínat.

Michal Křístek

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

Ústav českého jazyka

kristek@phil.muni.cz